

טקסט כריכה אחורית

'קל וחומר' ו'דיו'**מנגנון לוגי, מונחים וטכניקות מדרשיות, בשפה עכשווית**

קל וחומר, המידה ההגיונית, הינה מידת הדרש הבכירה מתוך י"ג מידות הדרש המוכרות. 'דיו' הינה תת-מידה המגבילה את המינוף של ה'קל וחומר'. כדי ליצור ק"ו ממנף שאין לומר עליו 'דיו' עשו התנאים שימוש מתוחכם ומפליא במתודולוגיית הק"ו המורכב. 'תורת התנאים' של הקל וחומר המורכב, אינה כוללת הגדרות והגדרות אבסטרקטיות בפרט. על הבנתה אנו עומדים רק מתוך דיון וניתוח של הסוגיות הרבות הפזורות בתלמודים ובמדרשים. כדי להבין תורה מסובכת זו היה צורך ליצור תמונה מפורטת יותר של הדיון התנאי בהתבסס על :

א. 'מנגנון לוגי' מקובל ואחיד לכל סוגי הק"ו בספרות חז"ל.

ב. הגדרה וניסוח של מונחים ותובנות בשפה העכשווית (לדוגמה: 'סדר ראשון/שני', 'דו-מימדיות בהנחות הק"ו', 'קביעה נורמטיבית', 'יחסיות לוגית', 'היפוכיות', 'סף של שוויון', 'אינדיקציה למינוף', ועוד), שיש בכוחם כדי לתאר את נבכי התורה הזו.

ג. תיאור הטכניקות המדרשיות הייחודיות שהתנאים עשו בהם שימוש כדי לגבור על 'דיו', תוך שימוש ב'שפה' החדשה שנוצרה לצורך המחקר. 'שפה' זו מהווה בעצמה תוצר מחקר שמאפשר לדון בסוגיות ק"ו בראייה על-סוגייתית, במונחים זהים, וב'תובנות' המאפשרות בסיס להשוואה בין המקורות השונים.

מן הדיון המפורט בסוגיות ק"ו-'דיו' עולה כי נוצר יחס סימביוטי מתמשך בין ההתפתחות בק"ו המורכב לבין צורות היישום השונות של כלל ה'דיו'. לשנוצר ונוסח הכלל 'דיו' בתחילה על ידי רבי אליעזר, הוא שימש בעיקר ככלי מתודולוגי כדי ל'נצח' את חכמים במחלוקת שביניהם בסוגיית נידה (= 'דיו' פורך). ברצף של ניסיונות תנאיים שנמשך עד לדורו של רבי מאיר, נוצרו ניסיונות ליצור ק"ו ממנפים שאין לומר עליהם 'דיו'. בניסיונות אלו, באה לידי ביטוי מצד אחד, ההתפתחות בק"ו המורכב, ומצד שני, צורות יישום שונות לכלל 'דיו' שבלמו התפתחות זו.

ספר זה מציג באופן מפורט את הטכניקות המדרשיות שיצרו התנאים להשגת ק"ו מורכב וממנף מצד אחד, וצורות יישום מתודולוגיות של כלל ה'דיו' לבלימת 'התפתחות' זו מאידך. הכלל הפך מ'כלי ניצוחי' למידת דרש כמעט 'עצמאית' המסייעת להגדרת גבולותיו של הק"ו המורכב. הכלל התקבע וצבר עוצמה מדרשית כה חזקה שהיו מן התנאים שסברו כי התורה בעצמה הכירה ביכולותיו הגדולות של הכלל ובהתאם לכך היא קבעה את ניסוחיה.